

זה
הרב מואיז נבון

Yuval Noah Harari, Sapiens

Homo sapiens rules the world because it is the only animal that can believe in things that exist purely in its own imagination, such as gods, states, money and human rights.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כט.

תנא דבי רבי ישמעאל: שלשה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא **באצבעו**, ואלו הן: **מנורה, וראש חדש, ושרצים**. מנורה, דכתיב: וזה מעשה המנורה; ראש חודש, דכתיב: החודש הזה לכם ראש חדשים; שרצים, דכתיב: וזה לכם הטמא; **ויש אומרים: אף הלכות שחיטה**, שנאמר: וזה אשר תעשה על המזבח.

~ מנורה ~

במדבר פרק ח פסוק ד

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְרָה מִקֹּשֶׁה זָהָב עַד יָרְכָה עַד פְּרָחָה מִקֹּשֶׁה הוּא כְּמִרְאֵה אֲשֶׁר הָרָאָה יְקֹנָק אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשָׂה אֶת הַמִּנְרָה: פ

רש"י במדבר פרק ח פסוק ד - וזה מעשה המנורה - שהראהו הקדוש ברוך הוא באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר "וזה": ...

חברותא - הערות מנחות דף כט עמוד א הערה (24)

כתב הרמב"ן בפירושו על התורה [שמות כה ל']: ... עכ"ל. משמע שהתקשה משה בסודות המנורה. ולאמור לעיל נמצא שהראו למשה שלשה דברים, תואר המנורה, סדר עשייתה, וסודותיה. אולם בפ"י הריב"א עה"ת פ' תרומה וכן בחזקוני פירשו שמשה נתקשה בגובה המנורה שכן לא נאמר לו באיזה גובה תהיה. ובכלי יקר כתב שנתקשה בצורת עשייתה [וכעין שנתבאר לעיל בשם הגרי"ז על המימרא שגבריאל חגור כמין פסיקיא וכו']. כתב רש"י עה"ת [שמות כה לא] "תיעשה המנורה מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נאמר תעשה. וקשה שאם כן למה הראו לו את המנורה. וביאר בגור אריה שעשה קצת בעצמו וסייעהו הקדוש ברוך הוא לגמור. וכן מפורש בתנחומא פ' בהעלותך.

~ חודש ~

שמות פרק יב

... (ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם **רֹאשׁ חֳדָשִׁים** ראשון הוא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

רש"י שמות פרק יב - ... הזה - נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. ...

~ שרצים ~

ויקרא פרק יא פסוק כט

וְזֶה לָכֶם הַטֵּמָא **בְּשָׂרָץ** הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:

רש"י ויקרא פרק יא פסוק כט - וזה לכם הטמא - כל טומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא **לטומאה ממש**, להיות טמא במגען ונאסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס במקדש:

רש"י מסכת מנחות דף כט עמוד א - שרצים - לא היה מכיר איזה טמא ואיזה טהור.

~ שחיטה ~

שמות פרק כט פסוק לח

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּגִי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:

רש"י מסכת מנחות דף כט עמוד א

הלכות שחיטה - לא היה מבין מהיכן היא מוגרמת. וזה אשר תעשה על המזבח - ועשייה תחילת זביחה [היא] וכתוב וזה אלמא הראהו באצבע.

~ עוד שניים ~

תוספות מסכת מנחות דף כט עמוד א

שלשה דברים היו קשין לו למשה כו' - ואם תאמר וליחשוב נמי ההיא דאלו טריפות (חולין דף מב). דאמר "וזאת החיה אשר תאכלו" מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא כל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תאכל ויש לומר דלא חשיב אלא הך דכתיב זה. ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב "זה יתנו"! ואמרינן (שקלים דף ג ומ"ר) כמין מטבע של אש הראהו למשה, ויש לומר דלא שייך התם נתקשה אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו, מ"ר.

~ החיה אשר תאכלו ~

ויקרא פרק יא פסוק ב

דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מפל הבהמה אשר על הארץ:

תלמוד בבלי חולין מב. - דתנא דבי רבי ישמעאל: "זאת החיה אשר תאכלו" - מלמד, שתפס הקדוש ברוך הוא מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו: זאת אכול וזאת לא תיכול.

רש"י ויקרא פרק יא פסוק ב - זאת החיה - מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל, זאת תאכלו וזאת לא תאכלו: את זה תאכלו וגו' - אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם. וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף. וכן בשרצים וזה לכם הטמא: זאת החיה מכל הבהמה - מלמד שהבהמה בכלל חיה:

~ מחצית השקל ~

שמות פרק ל, יא-יד

(יא) וידבר יקוק אל משה לאמר: (יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליקוק בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם: (יג) זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליקוק:

רש"י זה יתנו - הראה לו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואומר לו כזה יתנו:

~ פסח מצה ומרור ~

שמות פרק יג, ח-ט

(ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יקוק לי בצאתי ממצרים:

מכילתא [מתוך תורה תמימה שמות פרק יג פסוק ח]

(ח) והגדת לבנך - יכול מראש חודש, ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך על שולחנך [מכילתא]:

תורה תמימה הערות שמות פרק יג הערה כט

... והלשון זה מורה כ"פ על ההוראה באצבע על אותו הדבר, ... וגם הכא דכתיב "בעבור זה" צריך להראות באצבע על מצה ומרור, וממילא מבואר שצריך להגיד כן בשעה ששייכה ההוראה והיינו בליל פסח....

~ אָבֵל ~

בראשית פרק נ פסוק יא

וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בן הן האטד ויאמרו אבל כבד זה למצרים על כן קרא שמהו אבל מצרים אשר בעבר הירדן:

תלמוד ירושלמי סוטה פ"א ה"י

אמר רבי יודן בר שלום: הראו באצבע ואמרו [שם יא] אבל כבד זה למצרים.

~ אֵלִי ~

שמות פרק טו, א-ג

(א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליקוק ויאמרו לאמר אשרה ליקוק כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: (ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואננהו אלהי אבי וארממנהו:

רש"י שמות פרק טו - זה אלי - בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים שלא ראו נביאים:

~ אלהינו ~

תלמוד בבלי מסכת תענית דף לא עמוד א

אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו."

~ נדמיון ~

השראת ה'	תלמוד בבלי מסכת שבת דף כב עמוד ב – ... [המנורה היא] עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.	מנורה
מועדי ה'	ויקרא פרק כג פסוק ד אלה מועדי יקוק מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים:	חודש
חוקי ה'	מדרש תנחומא (בובר) פרשת שמיני וכי מה איכפת להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל אותה לנוחר בהמה ואוכל אותה, כלום מועילו או מזיקו, או מה איכפת לו בין אוכל טמאות לאוכל טהרות, אם חכמת חכמת לך [ולצאת לבדך תשא] (משלי ט יב), הא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן [את הבריות] ...	שחיטה / החיה אשר תאכלו (כשרות)
מצות ה'	רש"י שמות פרק יג:ח בעבור זה – בעבור שאקיים מצותי, כגון פסח מצה ומרור הללו:	פסח מצה ומרור
עם ה'	ר' הירש, שמות (ל:יב) – <u>בו ברגע שאדם בא בכלל מניין "פקודי בני ישראל" הרי שהוא לומד להעריך את עצמו כ"בן ישראל", ודבר זה מעורר בליבו את תודעת ערך עצמו, והוא רואה את מושג אומתו כלול בעצמו. באותו רגע הוא נקרא ללמוד לקח רב משמעות: לא על ידי הוויית עצמו גרידא, ולא על ידי יישותו עצמו יש ערך ומשמעות "נפשו" ולאישיותו, הוא איננו נעשה חלק בתלי-מבוטל של האומה על ידי עצם קיומו והנאת חייו, אף איננו זכאי לקיומו עקב עצם עובדת הווייתו. רק מי שנותן ותורם - עולה למניין, רק מי שנותן ותורם קונה זכות להמשך קיומו.</u>	מחצית השקל (כסף)
נר ה' נשמת אדם	רש"ר הירש ויקרא פרק יא ... טומאה איננה דבר ממשי אלא היא רעיון, מושג ותפיסה ; היא קשורה ליחסי אנשים ודברים... מדובר כאן בטומאת נבילה ושרץ. אב-הטיפוס של כל טומאה - ובייחוד של טומאת נבילה ושרץ - הוא בלא ספק טומאת מת . ... כבר הערנו פעמים אחדות: גופת המת מייצגת עובדה, שיש בה כדי לסייע למחשבת ההבל של הטומאה. שהרי עובדה היא: כאשר המת מונח לפנינו, הרי אדם כרע נפל תחת לחץ הכפייה הגופנית. אלא שגם זאת היא אמת: אין הגופה מייצגת את האדם כולו - אף לא את עיקרו של האדם. כי האדם עצמו - אין הכפייה הגופנית שולטת בו; הוא נסתלק והלך לעולמו - בטרם יוחלט גופו לכוח הטבע הארצי; כי הגוף לא היה אלא לבושו הארצי. יתר על כן: האדם הוא בעל טבע אלוהי, השולט בעצמו בחירות; וכל עוד הוא שרוי בגופו - שנכנע זה עתה לכפיית הטבע - היה גם הגוף עצמו ניצול מן הכפייה הפיזית; אף הוא - על כל כוחות המעשה וההנאה - הורם לתחום החירות המוסרית; והאדם השולט בו בחירות אלוהית היה מקיים בו את התפקיד המוסרי של חייו. כללו של דבר: אין המוות חל אלא בשעת המוות; ואילו האדם החי שולט גם בגופו החושני - על כל הכוחות והמאויים והיכולת המצויים בו; הוא חופשי מכל כפיית ההכרח הגופני; והוא מנהיג את גופו בחירות אלוהית כדי לקיים את מצוות תורת המוסר. אלה הן האמיתות, שיש להחדיר אותן לתודעת האדם החי - בעומדו מול תופעות המוות; כי המוות מזכיר את תמונת האדם ואת כניעתו לכוחות הטבע; ואילו האדם חייב לזקוף את קומתו - בעיצומו של העולם הגופני; עליו להתגאות בחירותו החיה; ועליו לחסן עצמו כנגד התורה המאטריאליסטית החותרת תחת כל מוסריות - והדולה את חכמתה מממצאי גופות.	שרצים / אבל
ה' בהיסטוריה	הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו	אלי / אלהינו